

1. Obiekt

ZESPÓŁ PAŁACOWO - PARKOWO - FOLWARCZNY

2. Czas powstania
XIX - XX w.

3. Miejscowość
GIERAŁCICE

4. Adres

Gierałcice nr 28
46-250 Wólczyn

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie
gmina Wólczyn

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Jeroltschütz
Gierolcice

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

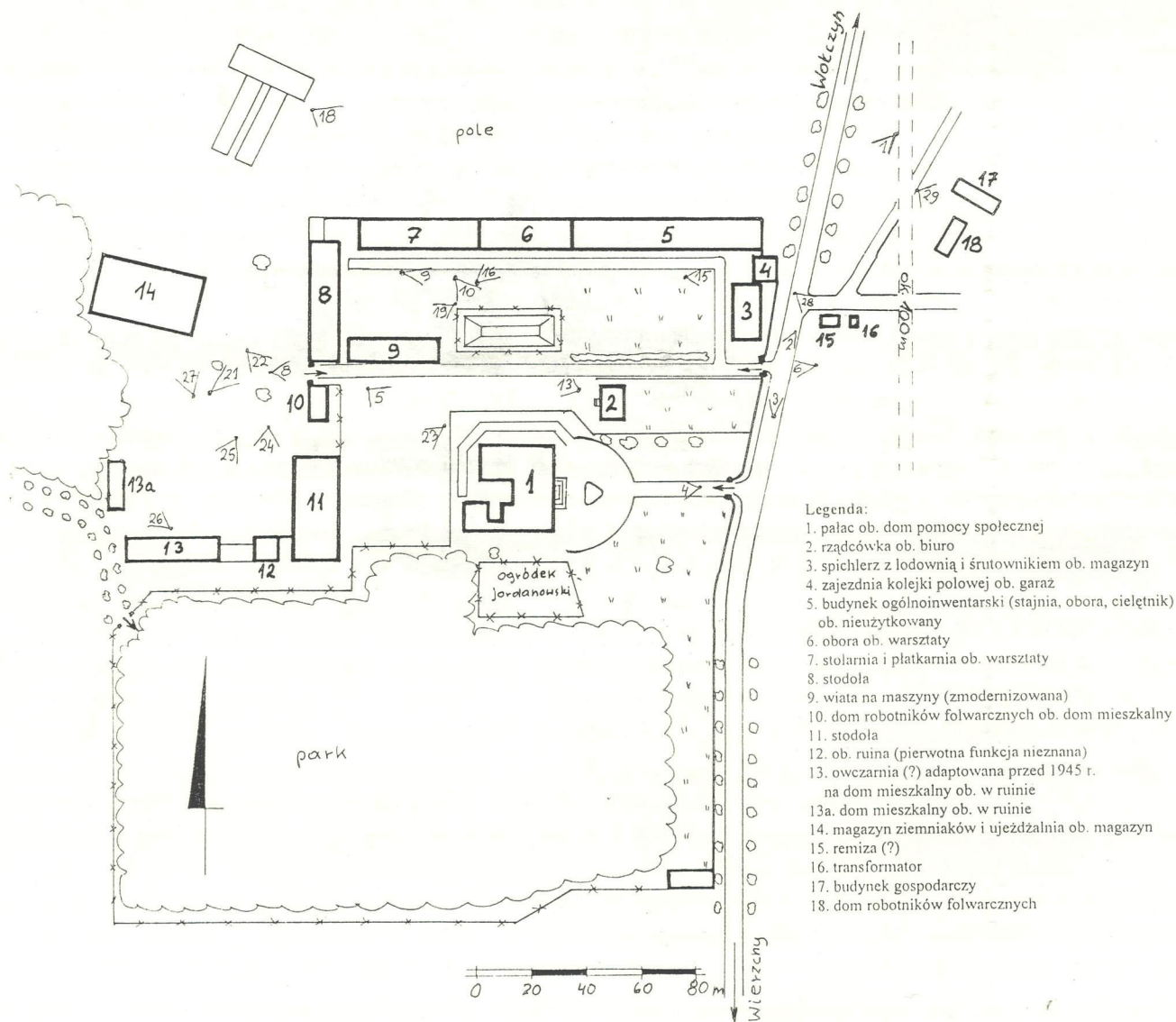
województwo opolskie
powiat Kluczbork

8. Właściciel i jego adres
AWRSP OT w Opolu
ul. 1 Maja nr 6 45-068 Opole
pałac i park - Zrzeszenie
Katolików "Caritas"

9. Użytkownik i jego adres
Gospod. Rolne SP Wólczyn z siedzibą
w Gierałcicach, Dom Pomocy Społecznej
dla Dzieci w Gierałcicach
46-250 Wólczyn

10. Rejestr zabytków

park Nr KS - A - 1/76
data 24.05. 1976 r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Wieś Gierałcice ma prawdopodobnie średniowieczną metrykę. Przed rokiem 1489 stanowiła włość rodziny von Strachwitz. W 1499 właścicielem został Jerzy von Studnitz (majątek wniesiony w wianie przez żonę z domu Strachwitz). Rodzina von Studnitz pozostawała w posiadaniu Gierałcic do poł. XVIII w. W roku 1740, po śmierci właściciela Adama Fryderyka von Studnitz, spadkobiercy wydzierżawili majątek Christianowi Gottliebowi Janisch, a w roku 1749 sprzedali innemu właścicielowi. Od 1 poł. XVIII w. do poł. XIX w. właściciele wsi zmieniali się kilkakrotnie. W roku 1886 dobra rycerskie Gierałcice należały do hrabiego Jeannot von Monts który pozostawał właścicielem do roku 1902 lub 1903. Od tego ostatniego dobra przeszły w posiadanie Felixa von Studnitz - członka rodu właścicieli z wieków XVI - XVIII. W posiadaniu rodziny von Studnitz Gierałcice pozostały do roku 1945. Po II wojnie majątek przejęty został przez PNZ, utworzono w nim PGR. W roku 1957 park i pałac przeszły w posiadanie "Caritasu" który utworzył tu działający do czasów obecnych zakład pomocy społecznej dla dzieci upośledzonych. Do majątku Gierałcice należały dwa folwarki - Nowy Folwark i Sabagne (Zabagnie) zwany w latach 30. XX w. Klein Jeroltschutz. Na folwarkach prodzona była hodowla owiec. Wg Knie w Gierałcicach istniały: browar, gorzelnia, młyn wodny, nie wiadomo jednak czy były one związane z majątkiem. W roku 1886 dobra rycerskie obejmowały ogółem 750 ha w tym 438 ha gruntów uprawnych, 88 ha łąk, 37 ha pastwisk i 30 ha wód; w tym czasie czynna była cegielnia, hodowano 960 owiec, 20 szt. trzody chlewnej, około 100 szt. bydła. Powierzchnia majątku wraz z folwarkami utrzymywała się bez większych zmian także w 1 ćw. XX w.

ciąg dalszy - załącznik nr 1

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Wieś Gierałcice leży w odległości ok. 2 km na pd. od Wołczyna przy lokalnej szosie Wołczyn-Wierzchy. Ma układ ulicówki - zabudowania rozciągają się po obu stronach szosy. Otoczenie wsi stanowią pola uprawne a od strony pd. także niewielkie kompleksy leśne. Przez wieś po pn. stronie zespołu pałacowo-folwarcznego przepływa bezimienny ciek wodny stanowiący dopływ Wołczyńskiego Strumienia. Zespół pałacowo - parkowo - folwarczny usytuowany jest wewnątrz wsi po zach. stronie szosy; składa się on z trzech podstawowych elementów:

- 1) części rezydencjonalnej (pałac, park, teren dawnych ogrodów)
- 2) części gospodarczej (podwórze folwarczne z rządcówką, budynkami inwentarskimi i gospodarczymi oraz budynek gospodarczy "14" usytuowany poza podwórzem)
- 3) części mieszkalnej (położony w sąsiedztwie podwórza i parku dom "13" przebudowany z owczarni i dom "13 a" ob. w ruinie, oddalone na pn. wsch. od zespołu budynki mieszkalno-gospodarcze "17" i "18")

Rezydencjonalna część zespołu graniczy od wsch. z szosą, od zach. z terenem pól uprawnych i łąk, od pn. z podwórzem folwarcznym a od pd. z terenem zagród chłopskich. *Park* ma kształt prostokąta rozwiniętego na osi wsch. - zach. z wysuniętym aneksem od pn. wsch. zazębiającym się z terenem podwórza, w aneksie tym usytuowany jest *pałac "1"* stanowiący *dominantę w zespole*. *Pała* - założony jest na nieregularnym rzucie - fasadą skierowany jest na wsch. - w kierunku głównej bramy wjazdowej do części rezydencjonalnej, elewacją tylną zwrócony w stronę podwórza. *Park* - o cechach charakterystycznych dla parku angielskiego - ma rozległe dobrze utrzymane trawiaste połacie na których występują nasadzenia drzew - rozproszone oraz w niewielkich skupiskach; między trawnikami spacerowe ścieżki. Z pn. zach. narożnika parku wybiega w kierunku pn. zach. śródpolna aleja dębowa wiodąca w stronę zagajnika. Wśród nasadzeń drzew w obrębie parku występują m.in. dęby szypułkowe, świerki, sosna czarna, graby. *Podłoga* parku płaska, gruntowa i trawiasta, w części przypałacowej droga dojazdowa i zajazd wyłożone betonowymi płytami; w obrębie parku brak zbiorników wodnych. *Ogrodzenie* części rezydencjonalnej stanowi od strony szosy ozdobny mur z główną bramą wjazdową, od strony podwórza współczesny płot betonowy oraz płot z siatki drucianej, od strony pól i łąk oraz od strony gospodarstw indywidualnych również płot z siatki drucianej. W sąsiedztwie parku znajdowały się *ogrody* zajmujące przed 1945 r. powierzchnię 3 ha. Na mapie z końca XIX w. teren ogrodów zaznaczony jest na pn. od parku, w miejscu gdzie obecnie znajduje się magazyn "14" (dawniej magazyn ziemniaków i ujeżdżalnia) oraz na pd. od parku w miejscu zajmowanym obecnie przez prywatną zagrodę - podwórko i pole uprawne. *Gospodarcza część zespołu* usytuowana jest na pn. od części rezydencjonalnej. *Podwórze folwarczne* ma kształt prostokąta rozwiniętego na osi wsch.-zach. z wysuniętym aneksem od pd. zach. na terenie którego znajduje się stodoła "11". *Zabudowa podwórza* - geometryczna, w pierzei pn. i zach. zwarta, na krańcu wsch. i pd. rozproszona. Wjazdy na podwórze przez dwie bramy usytuowane w jednej linii; *główna brama* - z szosy od strony wsch. przy spichlerzu "3", *boczna brama* - od strony pól i dawnego ogrodu od zach. między domem mieszkalnym "10" i stodołą "8". Między bramami przez podwórze przebiega szeroka droga wewnętrzna utwardzona płytkami chodnikowymi po bokach której założone pielęgnowane trawniki, częściowo obsadzone żywopłotem. ciąg dalszy - załącznik nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa park ok. 3 ha podwórze - ok. 1 ha	16. Przeznaczenie pierwotne majątek ziemski-hodowla owiec, uprawa i przeróbka lnu	17. Użytkowanie obecne gospodarstwo rolne, dom pomocy społecznej
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja - remonty pałacu "1", częściowe przystosowanie wnętrza dla potrzeb domu pomocy społecznej - modernizacja i przebudowa rządcówki "2" - przebudowa obory "6", przeróbki dawnej płatkarni "7", likwidacja gnojowni - ka przed budynkiem inwentarskim "5" i założenie na jego miejscu pielęgnowanych trawników - modernizacja domu "10" - remonty doraźne elewacji wszystkich obiektów w zespole - wyłożenie betonowymi płytami podłoża wokół pałacu oraz w obrębie podwórza folwarcznego; założenie ogrodzeń z płyt betonowych i siatki drucianej;		19. stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) - układ przestrzenny zespołu zachowany, czytelny, - park po 1945 r. poddany został przekształceniom, w jego obrębie wydzielony został ogródek jordanowski, założone wybetonowane drogi wewnętrzne przy pałacu, założony płot z siatki drucianej; zachowały się okazy starodrzewia (m.in. graby, dęby, sosna czarna), - pałac utrzymany w dobrym stanie technicznym, - obiekty w podwórzu folwarcznym poddane zostały częściowym przeróbkom przez co zatraciły pierwotne cechy (rządcówka "2", obora "6", wiata "9", dom "10") - dom mieszkalny "13" oraz dom "13a" - w stanie ruiny - nie zachowały się ogrody dworskie (częściowo mają charakter nieużytków a częściowo przekształcone na pole uprawne);	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie dalsze utrzymanie zespołu w dobrym stanie, remonty powinny być przeprowadzane w taki sposób aby poszczególne obiekty nie traciły swoich pierwotnych cech (tak jak to się stało w przypadku źle zmodernizowanej rządcówki "2");	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst **Joanna Skworz 1997 r.**

plany, rysunki **Joanna Skworz 1997 r.**

zdjęcia fotogr. **Joanna Skworz 1997 r.**

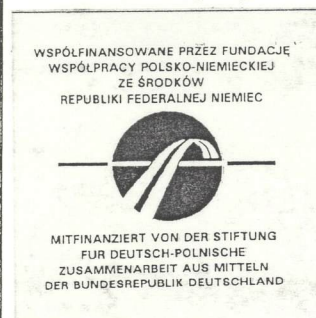
miejsce przechowywania negatywów **Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie**

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia

1. Knie I., Alphabetisch - Statistisch - Topographische Uebersicht der Dorfer (...), Breslau 1845
2. Kreuzburg. Stadt und Kreis in Oberschlesien. Geschichte und Erinnerung. Ein Heimatbuch, Duderstadt 1994 r.
3. Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. VII, z.4, Warszawa 1960 r.
4. Dubel K., Fuchs Z., Ewidencja parków i ogrodów powiatu kluczborskiego. Park Gieralcice, Opole 1975 (m-pis)
5. Schlesisches Guter Adressbuch, Breslau 1886, 1891, 1898, 1912, 1926, 1937
6. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. II, Warszawa 1886 r.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (data, nazwisko wypełniającego)

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsca przechowywania, sygnatury)

1. mapa niemiecka z roku 1885 (zbiory MNR w Szreniawie)

27. Załączniki

karty szczegółowe - 2 szt.

wkładki w karcie zespołu -7 szt.

1. Miejscowość Gierałcice	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) ciąg dalszy pkt 12, 13, wykaz zdjęć
-------------------------------------	---	--

ciąg dalszy pkt 12:

Księgi adresowe z tego okresu odnotowują uprawę i przerób lnu oraz hodowlę owiec rasy merynos odmiana mięsno - wełnista. W roku 1937 powierzchnia majątku była już mniejsza - liczyła ogółem 696 ha, w tym 400 ha gruntów ornych, 88 ha pastwisk, 4 ha okólników (pastwisk ogrodzonych), 10 ha wód, 3 ha parku i 3 ha ogrodów; owce merynosy hodowane były na folwarku Klein Jeroltschutz; istniała koljka polowa wąskotorowa (odnotowana już w księdze adresowej z roku 1926).

Obecny układ przestrzenny zespołu pałacowo-parkowo-folwarcznego wykształcił się na przestrzeni XIX w. Tworzące go budynki powstały w 1 i 2 poł. XIX w. oraz na pocz. XX w. Pałac zbudowany w 1 poł. XIX w. (?) został przekształcony w 1910 r. Pierwotny park w obecnym miejscu mógł zostać założony już pod koniec XVII w. gdyż wiek najstarszych drzew został oszacowany na około 300 lat. Obecny park pochodzi z połowy XIX w. (wiek drzew ok. 150 lat) i został założony wg kryteriów parku krajobrazowego a poddany został przekształceniom w pocz. XX w., równolegle z przebudową pałacu. W obrębie podwórza folwarcznego najstarszym budynkiem jest spichlerz "3" pochodzący z początku XIX w. W tym samym czasie co spichlerz wzniesiona została zapewne rządców - ka "2" zmodernizowana i przekształcona w czasie istnienia PGR. Do najpóźniej zbudowanych obiektów w podwórzu należą: magazyn "14", zajezdnia kolejki polowej "4", obora "6" oraz stodoła "11" i dom "10" (zbudowane na miejscu wcześniejszego obiektu zaznaczonego na mapie z końca XIX w. jako jeden budynek); Wszystkie te obiekty wzniesione zostały w 1 i 2 ćw. XX w. Oddalony od podwórza dom robotników folwarcznych "18" z budynkiem gospodarczym "17" pochodzą prawdopodobnie z 2 poł. XIX w.; możliwe iż pierwotnie były to budynki inwentarskie.

ciąg dalszy pkt 13:

W obrębie trawnika równolegle do dawnej obory "6" założony został basen p.poż. Pierwotnie w miejscu trawnika równolegle do budynku inwentarskiego "5" znajdował się brukowany gnojownik zlikwidowany w czasie przekształcania nawierzchni podwórza. *Podłoga* podwórza - płaska, gruntowa, trawiasta, częściowo utwardzona betonowymi płytkami. *Ogrodzenie* - od strony szosy ozdobny mur, od strony parku płot betonowy i siatka druciana.

Mieszkalna część zespołu nie stanowiła jednolitej zwartej kolonii mieszkaniowej robotników folwarcznych. Pracownicy majątku mieszkali zarówno w obrębie podwórza (dom "10") jak i w jego bezpośrednim sąsiedztwie (domy "13", "13a") oraz w oddaleniu od zespołu (dom "18"). Obecnie domy na skraju parku i podwórza "13" i "13a" znajdują się w stanie ruiny; dom "18" wraz z budynkiem gospodarczym "17" stanowią odrębną zagrodę, do której wiedzie nieutwardzona droga wiejska odchodząca w bok przy transformatorze "16". Nie udało się ustalić, czy transformator "16" oraz położony obok niego budynek "15" (remiza?) związane były pierwotnie z zespołem pałacowo-folwarcznym czy też stanowiły własność gminną; usytuowanie obu tych obiektów w bezpośrednim sąsiedztwie podwórza może wskazywać na pierwotną przynależność do zespołu.

Wykaz zdjęć:

1. widok na podwórze folwarczne od pn. wsch. (z drogi wiodącej niegdyś do folwarku Zabagnie)
2. mur otaczający park i podwórze od strony drogi wiejskiej - widok z pn. na pd.
3. mur przy podwórzu folwarcznym - widok z pd. na pn.
4. pałac "1" - elewacja frontowa, wsch.

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

5. pałac "1" - widok z podwórza folwarcznego - od pn. zach.
6. brama wjazdowa na podwórze od strony wsch. (przy spichlerzu "3")
7. podwórze - widok na zach. od strony bramy wjazdowej
8. brama wjazdowa na podwórze od strony zach. (przy domu "10")
9. podwórze - widok na wsch. przy pn. pierzei podwórza
10. podwórze - widok z pn. zach. na pd. wsch.
11. i 12. podwórze - panoramiczny widok od strony wsch. - widok ze spichlerza "3"
13. podwórze - widok od strony rządcówki "2" na pn. zach.
14. rządcówka "2" - elewacja zach.
15. zajezdnia kolejki polowej - elewacja zach.
16. obora ob. warsztaty "6" - widok od pd.
17. budynek wielofunkcyjny (d. stolarnia i płatkarnia) "7" - widok od pd.
18. pn. pierzeja zabudowy - widok od pn. zach.
19. wiata "9" - widok od pn.
20. wiata "9" - elewacja wsch. z zachowanymi detalami zdobniczymi
21. stodoła "8" - elewacja zach.
22. dom "10" - elewacja wsch.
23. stodoła "11" - elewacja wsch.
24. widok na stodołę "11" i dom "13" - od strony pn.
25. dom "13" - elewacja pn.
26. dom "13a" - elewacja wsch.
27. dawny magazyn ziemniaków i ujeżdżalnia "14"
28. transformator "16" i d. remiza (?) "15"
29. widok na obiekty mieszkalno-gospodarcze "18" i "17" od strony zach.

1. Miejscowość
Gieralce

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
zespół pałacowo-parkowo-folwarczny

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia

1

2

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

3

4

5

6

1. Miejscowość
Gieralce

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
zespół pałacowo-parkowo-folwarczny

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia

7

8

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

9

10

11-12

1. Miejscowość
Gieralcice

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
zespół pałacowo-parkowo-folwarczny

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia

13

14

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

15

16

17

18

1. Miejscowość Gieralcice	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
-------------------------------------	---	--

19

20

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

21

22

23

24

1. Miejscowość Gieralce	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia
-----------------------------------	---	--

25

26

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

27

28

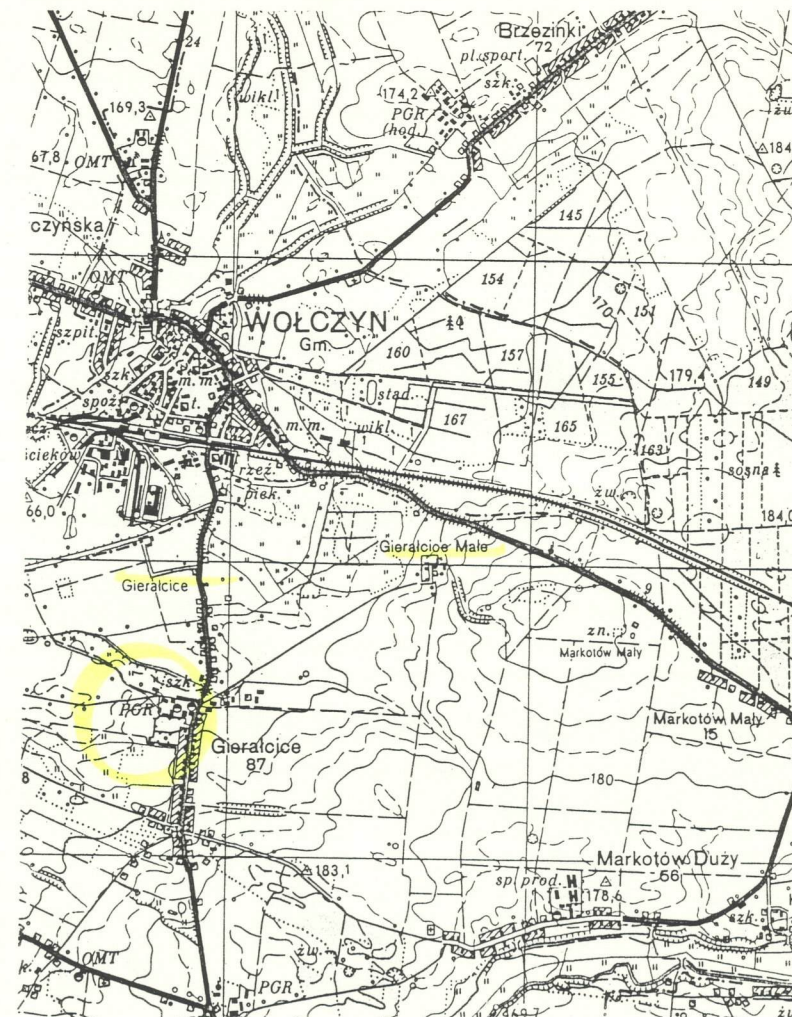
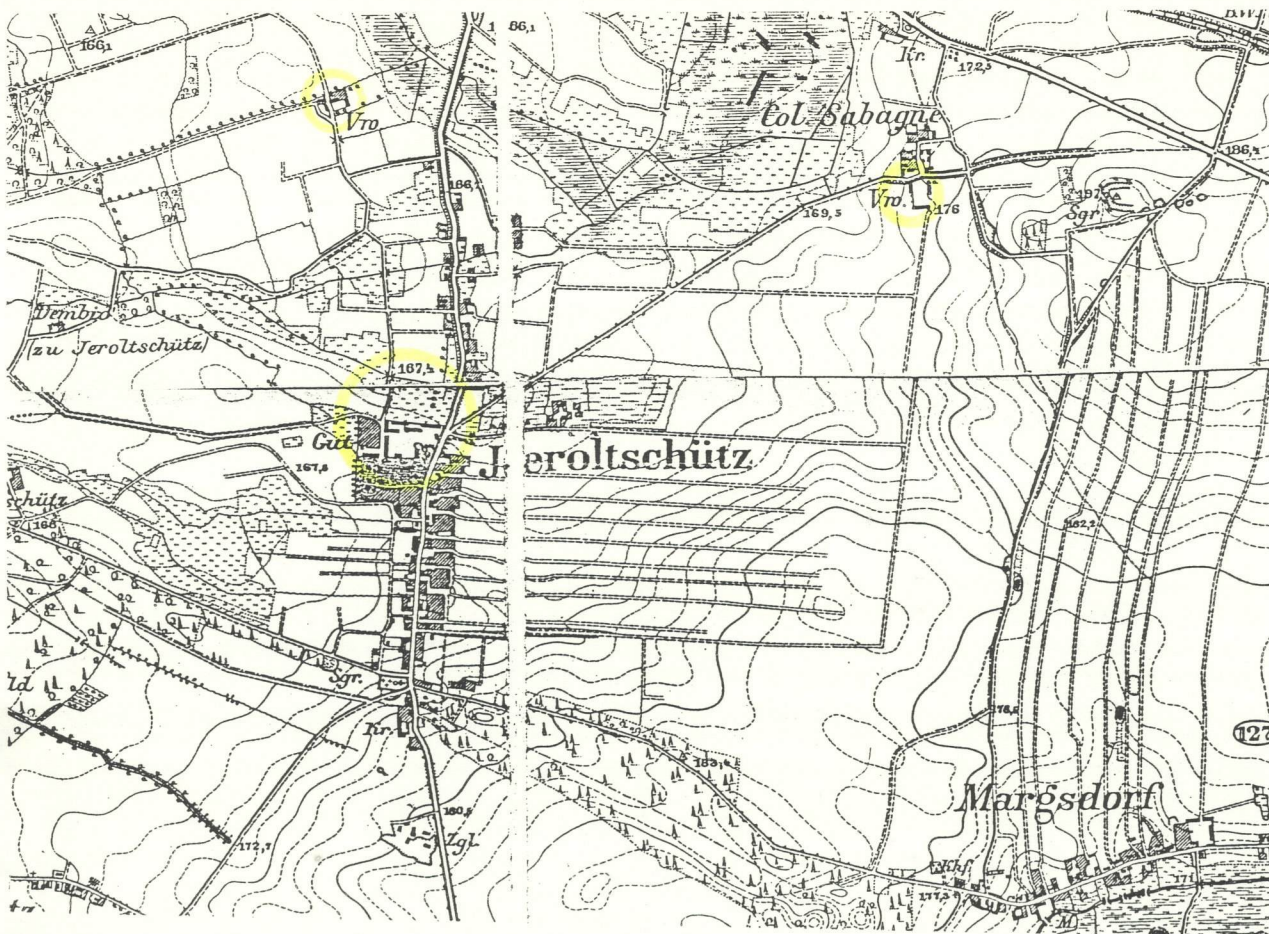

29

1. Miejscowość
Gieralcice

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
zespół pałacowo-parkowo-folwarczny

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia, plan orientacyjny, mapa z 1885/86 r.

Wkładkę założyła: Joanna Skworz 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie